

Stiftelsen
Norsk etnologisk gransking
Postboks 1010, Blindern
0315 Oslo

Oslo, januar 2002

Spørreliste nr. 192

HOLDNINGER TIL KRIGSBARN - «TYSKERUNGER»

Den som besvarer listen er innforstått med at svaret blir arkivert (anonymt) og blir brukt av forskere i dag og i fremtiden. Den som svarer kan til enhver tid be om å få svaret i retur eller makulert.

I løpet av den annen verdenskrig ble det født om lag 12.000 barn med tysk far og norsk mor i Norge. Rett etter krigen var både myndigheter og opinionen opptatt av hva som skulle skje med disse barna som mange oppfattet som et problem i det norske samfunnet. Etter noen år ble det stille rundt saken, og det var lite oppmerksomhet rundt barnas skjebner før de selv som voksne har fortalt sine historier. Mange har berettet om svært vanskelige oppvekstkår. Noen har i ettertid reist krav om erstatning og oppreisning fra den norske stat. Andre krigsbarn forteller om en barndom som ikke skilte seg stort fra «gjennomsnittet».

Denne spørrelisten inngår i forskningsprosjektet «Oppvekstvilkår for krigsbarna» i regi av Norges forskningsråd. Prosjektet er forankret ved Institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo. Prosjektleder er professor Anne Eriksen, IKS. Prosjektmedarbeidere er dr.philos Lars Borgersrud, IKS, professor Kjersti Ericsson, Institutt for kriminologi, UiO og dr.scient Eva Simonsen, Institutt for spesialpedagogikk, UiO.

Prosjektet har som mål særlig å vise hva som preget barndommen til de krigsbarna som opplevde store vansker og lidelser. Samtidig stilles spørsmålet om hvilke politiske, samfunnsmessige og andre forhold som gjorde dette mulig. I tillegg til å undersøke i arkiver og å intervju krigsbarn ønsker vi å få kunnskap om hvordan barn med tysk far og norsk mor ble møtt i det norske samfunnet både under og etter krigen.

Vi ber deg fortelle om dine egne erfaringer når det gjelder krigsbarn. Hvilke minner og erfaringer sitter du igjen med når det gjelder holdninger til og behandling av krigsbarna eller «tyskerungene»? Om du ikke har noen direkte erfaringer selv kan du kanskje si noe om hvordan du opplevde andres møter med krigsbarn? Var det forskjell på reak-

sjoner hos barn og voksne, hos eldre og yngre? Hvordan ser du i dag på dine og andres reaksjoner den gangen?

Krigsbarnas skjebner er et svært følsomt tema, og det kan være vanskelig å svare på disse spørsmålene. Det kan ha sammenheng med at noen kan ha forholdene tett inn på seg, eller at det kan være vanskelig å skrive om holdninger og reaksjoner som en i ettertid kanskje ikke er så glad for å ha hatt.

Hvis du av en eller annen grunn ikke ønsker å besvare spørrelisten, vil vi være takknemlige om du skrev noen ord om hvorfor du ikke ønsker det. Har du kommentarer til måten spørrelisten er satt opp, er vi også glade for å få dem.

Les gjerne gjennom spørrelisten flere ganger før du begynner å besvare den. Hvis du selv vil legge til noen opplysninger eller komme med synspunkter, er vi glade for det. Vi vil gjerne få vite mest mulig konkret om de forholdene du beskriver; tid, sted osv., men selvsagt uten at du oppgir noen navn. Materialet vil bli arkivert ved NEG, og svaret ditt vil bli behandlet konfidensielt.

I

Fortell først om minner fra krigstiden og etterkrigsårene:

- Var det noen barn med tysk far og norsk mor i din egen familie? Fortell hvordan familien så på moren og barnet. Var det åpenhet omkring hvem som var faren til barnet? Var det bare spesielle personer som kjente til familiebakgrunnen, eller var den kjent for alle? Er det noe spesielt du husker?
- Kjente du til krigsbarn/tyskerbarn i lokalmiljøet ditt? Hvordan ble dette barnet eller disse barna sett på? Ble de behandlet på spesielle måter? Av de voksne? Av andre barn? Fortell gjerne eksempler på hvordan omgivelsene forholdt seg til krigsbarn – og hvordan krigsbarna reagerte.
- Gikk du sammen med krigsbarn på skolen? Fortell hvordan lærere du kjente til forholdt seg til krigsbarna. Ble det kommentert i klassen at noen var krigsbarn, for eksempel i forbindelse med 17. mai eller okkupasjonshistorien? Hvordan behandlet de andre elevene krigsbarna? Husker du noen spesielle personer eller hendelser?
- Hvordan ble det snakket om krigsbarna/tyskerungene hjemme hos deg og ute blant folk? Hva slags betegnelser ble brukt? Har du eksempler på hvordan det ble snakket om barn med tysk far og norsk mor? Husker du spesielle hendelser eller forhold angående krigsbarn som det ble fortalt om eller lagt vekt på? Kan

du fortelle eksempler på hvordan myndighetspersoner, for eksempel lærere, prester og ansatte i helse- og sosialvesenet forholdt seg?

- Den tyske organisasjonen Lebensborn drev mødre- og barnehjem for norske kvinner som fikk barn med tyske soldater. Kjente du til noen slike Lebensborn-hjem på eller i nærheten av hjemstedet ditt? Hørte du andre snakke om disse institusjonene og dem som oppholdt seg der?
- Mange kvinner som hadde hatt kontakt med tyskere under krigen fikk hard behandling etter frigjøringen. Har du noen minner fra hva som skjedde med dem, enten ting du selv var vitne til, eller som du vet andre var vitner til eller deltok i? Hvordan opplevde du det som skjedde den gangen?

II

I den andre delen av spørrelisten har vi konsentrert spørsmålene om forholdene under og årene etter krigen.

- I mange tilfeller har det vært holdt skjult at både for krigsbarna og omgivelsene at de hadde en tysk far. Har du erfart at du først som ungdom eller voksen fikk kjennskap til at folk du kjente hadde en slik tysk-norsk bakgrunn? Kan du fortelle noe om hvorfor og hvordan barnas opprinnelse ble holdt skjult?
- Når du i dag ser tilbake på situasjonen slik du opplevde den for 40 – 50 år siden, hvordan vil du vurdere egne og andres holdninger og handlinger den gangen? Hvordan vil du beskrive forandringene som har skjedd i de årene som er gått?
- Har du møtt personer med tysk far og norsk mor i de senere årene? Hvilke inntrykk har de gitt av sin barndom? Fortell hvordan du mener oppveksten kan ha formet de krigsbarna du har møtt på din vei.

Til slutt ber vi deg skrive noen ord om din egen oppfatning av hvordan det kan ha vært å vokse opp som krigsbarn i Norge etter krigen.